

Ágnes Bánhidi Agnesoni: Olasz–magyar kollokációsztár. 36000 olasz szókapcsolat és magyar megfelelője

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2024. 554 pp., ISBN: 978-963-409-404-3

Ágnes Bánhidi Agnesoni neve ismerős lehet az olasz nyelvvel foglalkozók számára, hiszen számos kiadványa látott napvilágot a Tinta Könyvkiadó gondozásában: *Top 2000 olasz szó. A 2000 legfontosabb olasz szó példamondatokkal* (2018), *Olasz társalgási zsebkönyv* (2014), *Magyar-olasz alapszótár* (2019), *Olasz közmondások. 1333 olasz közmondás, szólás és szállóige fordítása és magyar megfelelője* (2017). Legújabb munkája *Olasz-magyar kollokációsztár. 36000 olasz szókapcsolat és magyar megfelelője* címmel 2024-ben jelent meg, ismét a Tinta Könyvkiadó jóvoltából. A felsorolt művek közös célja, hogy a nyelvtanulóknak segítséget nyújtson az olasz nyelv elsajátításában, különös tekintettel a szókincs bővítésére. A nyelvoktatásban nagy figyelmet kell szentelni a kollokációknak, hiszen a célnyelvben és az anyanyelvben sokszor megjósolhatatlan az alkotóelemek kapcsolódása, számtalanszor ütközünk a két nyelv interferenciájából fakadó, a sokszor tükörfordítások eredményeképp létrehozott nem helyes alakok megjelenésére a nyelvtanulók nyelvi produkcióiban. A kollokációk ismerete és használata viszont közelebb juttatja a nyelvtanulót a célnyelv anyanyelvi beszélői által használt változataihoz, így kiváltképp üdvözlendő, hogy olasz-magyar nyelvpárban egy újabb segédanyaggal bővült a sor.

Érdeemes megjegyezni, hogy a kollokáció terminus értelmezése nem egységes a szakirodalomban, a nyelvészet különböző területei más-más nézőpontból közelítik meg a fogalmat és maguk a kollokációk is rendkívül sokfélék lehetnek. A 2006. november 6-i MANYE kollokációkról szóló kerekasztal-beszélgetése során felvetett álláspontok összetevése során konszenzusra lehet jutni viszont abban, hogy az állandósult szókapcsolatok egyik típusát alkotják, legalább két alkotóelemből állnak és „általában egyútt fordulnak elő, gyakori használatuk során állandósulnak” (Doró, 2007, p. 136).

Ágnes Bánhidi Agnesoni szótárának állománya nagy mennyiséget ölel fel: 36.839 kollokációt tartalmaz 1282 szócikk alá csoportosítva. Ahogy a szerző is megemlíti az „Előszó”-ban, a szótár hiánypótló a hazai piacon, hiszen ilyen nagyszámú olasz-magyar kollokációt tartalmazó szótár idáig még nem jelent meg, bár nem szabad megfeledkezni Fábrián Zsuzsanna és Danilo Gheno 2003-as *Olasz-magyar kifejezések és szólások szótára*, valamint ugyanezen szerzőpáros szintén a Tinta Könyvkiadónál 2021-ben megjelent *Olasz-magyar kifejezések szótára. 10.000 olasz állandó szókap-*

csolat, szólás és közmondás a magyar megfelelőekkel című munkáiról, melyek ugyan nem kizárólagosan a kollokációkra fókuszálnak, mégis a téma szempontjából alapművekként kezelendők. Ezután képet kapunk a kötet elkészítésének koncepciójáról: a szótár megírásával azt a célt tűzte ki a szerző, hogy segítséget nyújtson az olasz nyelv tanulóinak a legtermészetesebben hangzó szókapcsolatok kiválasztásában. Itt talán érdemes lett volna feltüntetni a szótárba felvett anyag kiválasztásának részletesebb szempontjait is, mert nem derül ki egyértelműen, hogy milyen kritériumok döntöttek az egyes címszavak felvétele mellett. A szerző kiemeli, hogy a magyart idegen nyelvként tanulók is haszonnal forgathatják a kötetet, ennek érdekében viszont hasznos lett volna egy magyar-olasz mutató beillesztése is, melynek segítségével vissza lehetne keresni a kérdéses magyar szókapcsolat olasz megfelelőjét.

A rövid bevezetőt követően egy használati útmutatót kapunk, melyben a szerző bemutatja a szócikkek felépítését. Elsőként a címszavak felépítését tárgyalja, majd a kollokációk nyelvtani csoportosításának részletes formai bemutatására kerül sor, ezt követően pedig a kis számban helyet kapó szólásokat, közmondásokat és kifejezéseket ismerteti. Ezután egy rövidítésjegyzék található, majd az irodalomjegyzék zárja a használati útmutatót és egyben az előszót is.

Ezután következik a tényleges szótári rész. Alfabetikus sorrendben haladnak a szócikkek, az oldalszámok az oldal tetején, középen vannak feltüntetve. A szócikkek oldalanként két-két hasábra vannak tördelve. A gyorsabb tájékozódást, a keresett szavak könnyebb megtalálását az oldalak tetején lévő élőfej segíti, melyben a páros számú oldalon lévő legelső címszót, míg a páratlan számú oldalon az utolsó címszót olvashatjuk. A szócikkek felépítése a következő: az első sorban a vastagon szedett olasz címszó után dőlt betűvel láthatjuk a szófaj olasz nyelvű rövidítését, nyelvtani nemét – ezeket a rövidítésjegyzék segítségével könnyen feloldhatjuk –, valamint jelöli a plurale tantumot, vagyis ha egy főnévnek főként többes számú formája használatos. Ezen legszükségesebb grammatikai információkat kettőspont választja el a szintén vastagon szedett magyar megfelelőtől:

passeggiata *nf*: séta

Az olasz címszó homonim alakjai indexszel vannak jelölve:

pena¹ *nf*: büntetés

pena² *nf*: szájalom

pena³ *nf*: aggodalom

pena⁴ *nf*: fájdalom

Az olasz címszó alatti sorban következik maga a kollokáció, melyet kettőspont választ el a magyar megfelelőjétől. A kollokációban az olasz címszó dőlt betűvel van kiemelve, ahogy magyar megfelelője is, a hozzá járuló toldalékok azonban nem:

nonnulla *nm*: semmisség, csekélység

agitarsi per un *nonnulla*: felizgatja magát egy *semmisségért*

Ha az olasz címszó magyar megfelelője szó szerint nem szerepel a kollokáció magyar megfelelőjében, akkor az nincs dőlten szedve:

smalto² *agg*: lakk

smalto dei denti: fogzománc

A szótár címszavai közé főnevek, melléknevek és igék kerültek be. A különböző kollokációk alkotóelemeinek szófaja minden esetben a címszó alatt külön fel van tüntetve. Vegyük sorjában a különböző megvalósulási formákat. Nézzük először a főneveket.

1. A melléknévvel alkotott kollokációk esetében a főnév előtt és után is állhat a melléknév, ilyenkor az olasz részben csak a melléknév szerepel a címszó nélkül, a magyar részben viszont megtaláljuk a címszót dőlttel szedve:

edizione *nf*: kiadvány, kiadás

~ MN / MN ~

antica: régi *kiadvány*

Ha a melléknév a főnév előtt helyezkedik el, az olasz nyelvű kollokációban az utolsó példánál feltünteteti a szerző az olasz címszót dőlt betűvel, míg a magyar megfelelőben minden példánál ott van a magyar címszó is dőlt betűvel:

MN ~

prima: első *kiadvány*

ultima *edizione*: utolsó *kiadás*

Ha a melléknév a főnév után áll, az első példánál láthatjuk az olasz címszót dőlt betűvel, és a fentiekhez hasonlóan a magyar megfelelőt mindegyik példánál megtalálhatjuk dőlten szedve:

~ MN

edizione aggiornata: frissített *kiadás*

annotata: bejegyzett *kiadvány*

2. Ha a főnév igével alkot kollokációt, akkor külön csoportba kerülnek a kollokációk aszerint, hogy a főnév az igével alkotott kollokáció tárgya, határozója, vagy alanya, illetve ha előljárósós szerkezetet alkot egy másik szóval együtt:

IGE

aggiornare *edizione*: *kiadványt* korszerűsít/aktualizál

ALANY

l'*edizione* va a ruba: a *kiadványt* elkapkodják

ELÖLJÁRÓSÓ

edizione a tiratura limitata: korlátozott példányszámú *kiadás*

3. Ha az olasz főnév egy másik főnévvel alkot kollokációt, akkor a fent bemutatott formai felépítés szerint jár el a szerző:

registra *nm ef*: rendező

FŐNÉV

aiuto *regista*: *segédrendező*

Mindemellett azonban megfigyelhető, hogy a szótári rész nem mindig követi konzekvensen az útmutatóban felvázolt irányt azt illetően, hogy a főnév (vagyis a címszó) az első vagy az utolsó példánál jelenik meg (vagy egyáltalán megjelenik), erre érdemes lenne jobban figyelni egy esetleges újabb kiadásnál:

opinione¹ *nf*: felfogás, nézet

MN ~

dominante: uralkodó *nézet*generale: általános *felfogás*

Ha a címszó melléknév, akkor határozószóval, igével vagy előjárószóval alkotott kollokációit találjuk meg a szótárban, a felépítés ebben az esetben is követi a szerző által használt formai szabályrendszert:

1. testardo *agg*: makacs, csökönyös

HATÁROZÓSZÓ

estremamente: végtelenül *makacs*2. semplice *agg*: egyszerű

IGE

rendere *semplice*: egyszerűvé tesz3. povero *agg*: szegény

ELŐJÁRÓSZÓ

povero di spirito: együgyű

Végül, ha a címszó ige, akkor határozószóval és igével alkotott kollokációival találkozhatunk:

1. fingere *v*: színlel

HATÁROZÓSZÓ

senza pudore: szégyentelenül *színlel*2. arrivare *v*: érkezik, megérkezik

IGE

tardare ad *arrivare*: késve érkezik

Ahogy az „Előszó”-ban olvashatjuk, a szótárban kis számban előfordulnak kifejezések, szólások és közmondások is egy-egy címszó utolsó részeként. Itt érdemes lett volna röviden felvázolni, hogy a szerző milyen kritériumok mentén választotta külön ezeket a csoportokat, mert néhány szócikkben a szólás kategóriájába a hagyományos

definíciótól¹ eltérő példák kerültek (például *ascolta i buoni consigli!*: fogadd el a jó-tanácsokat!):

1. bugia *nf.*: hazugság

KIFEJEZÉS

bugia ben orchestrata: jól kitalált *hazugság*

2. *uscire*² *v.*: kimegy

SZÓLÁS

uscire dai gangheri: *kijön a sodrából*

3. *via*¹ *nf.*: út, utca

KÖZMONDÁS

Tutte le *vie* portano a Roma.

Minden út Rómába vezet.

Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy az olasz és a haladó szinten lévő magyar mint idegen nyelvtanulók újabb értékes kiadvánnyal gazdagodtak. A szótár jól használható anyagot kínál a célközönségnek, az esetleges pontatlanságok és következetlenségek mellett mindenféleképp megjegyzendő, hogy a korábbi, hasonló tematikájú kiadványokhoz képest gazdagabb szócikkállománya széles eszköztárat nyújt a nyelvtanulónak a szóbeli kompetenciák fejlesztésére. Nagy előnye, hogy nemcsak a „színesebb”, érdekesebb képi világot felidéző, hanem a hétköznapokban használt szókapcsolatokat is felsorolja. Nem utolsó sorban pedig felhívja a figyelmet a kollokációk elsajátításának fontosságára, tudatosítva ezzel mind a nyelvtanulóiban, mind a nyelvtanároiban, hogy azoknak az idegennyelv-oktatásban kitüntetett szerepük van.

IRODALOM

- Doró, K. (2007). Kerekasztal-beszélgetés a kollokációkról. *Modern Nyelvoktatás*, 13(2-3), 133–143. https://epa.oszk.hu/03100/03139/00004/pdf/EPA03139_modern_nyelvoktatás_2007_2-3_133-143.pdf (2024.10.12.)
- Fábián Zs. & Gheno D. (2003). *Olasz-magyar kifejezések és szólások szótára*. Grimm Könyvkiadó Kereskedelmi Kft.
- O. Nagy, G. (1966). *Magyar szólások és közmondások*. Gondolat Kiadó.

Sárkány Fruzsina Anna

¹ „A szólást, noha ez is mindig több szóból álló kifejezés, mondanivalónk közlésekor olyanféle jelentésbeli egységként használjuk, mint amilyen egység a jelentés szempontjából a szó is. Például ez a szólás: *zöld ágra vergődik*, közlésbeli tartalmát tekintve ennek az egyetlen szónak felel meg: 'boldogul', *a ránkba szed valakit* a 'megfegyelmez' igével, az *elveti a sulykot* a 'lódít'-tal rokon értelmű, a *kákán is csomót keres* szólásnak pedig az 'akadékoskodik' szó a szinonimája” (O. Nagy, 1966, p. 12).